

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Афонова Романа Петровича

на тему «Адаптивний механізм управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04-економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Вивчення дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, автореферату та наукових праць Афонова Романа Петровича, опублікованих за темою дисертації, дало можливість зробити наступні висновки щодо представленого дослідження.

1. Актуальність теми дослідження.

Процес адаптації як певний механізм управління економіко-екологічною безпекою підприємства розглядається як управлінська технологія, заснована на відповідних моделях реалізації цього механізму. Адаптаційні можливості залежать від загроз, небезпек, ризиків, які можуть виникнути в процесі життєдіяльності підприємства, у його мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, відповідно основними принципами формування адаптивного механізму управління економіко-екологічною безпекою є принципи комплексності, професіоналізму, цілеспрямованості, законності, мотивації діяльності, реалістичності та об'єктивності.

Сучасні умови господарювання більшості підприємств ГМК країни не дозволяють ефективно управляти їх економіко-екологічною безпекою лише на основі раніше накопиченого досвіду та традиційних методів управління, актуалізуються нові технології та підходи, які враховують галузеві

особливості підприємства, норми діючого законодавства, необхідність дотримання принципу екологічної зумовленості виробництва тому, що сукупний потенціал більшості металургійних підприємств, який виступає матеріальною основою економіко-екологічної безпеки, надто ослаблений під впливом низки специфічних факторів., що посилюють активізацію загроз. Власне на вирішення цього складного завдання спрямував свої дослідження Афанов Р.П.

В першу чергу, він зосередив свою увагу на вивченні існуючого теоретичного надбання з досліджуваної тематики, проведенні прикладних досліджень, удосконаленні теоретико-методичних положень та виробленні рекомендацій щодо подальшого розвитку адаптивного механізму управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств. Таким чином, об'єктивна необхідність наукової розробки окресленої проблеми з врахуванням специфіки української економіки та галузевих особливостей ГМК, свідчить про своєчасність та актуальність теми дисертації, її теоретичне та прикладне значення для діяльності металургійних підприємств.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень роботи базується на логіці дослідження і системному підході до аналізу і вирішення сформульованих в роботі завдань. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, достатньою мірою обґрунтовані, що підтверджується: глибоким опрацюванням теоретичних і практичних праць вітчизняних і зарубіжних авторів з даної проблематики, умілим поєднанням сучасного дослідницького інструментарію і класичних методів дослідження (аналізу і синтезу, спостереження і порівняння, системного аналізу та формалізації складних структур, статистично-економічного, графічного та табличного, методу експертного оцінювання, багатфакторного й трендового аналізу,

регресійного аналізу, економіко-математичного моделювання, функціонально-вартісного аналізу (ФВА), інтегрального оцінювання, абстрактно-логічного методу).

Інформаційною базою дослідження є наукові праці провідних учених, законодавчі й нормативно-правові акти України; статистичні матеріали; інформаційно-статистичні матеріали ДПС України; статистичні й аналітичні матеріали Світового банку та World Steel Association (англ.); відкриті дані і звітність великих підприємств ГМК України.

Висновки до роботи є логічним завершенням проведених автором досліджень, відображено авторське бачення вирішення проблеми; результати розрахунків та висновки, зроблені на основі отриманих результатів, не викликають сумніву та становлять інтерес як для науки, так і для практики. Достовірність результатів роботи забезпечується обґрунтованістю положень, сформульованих автором, застосуванням сукупності методів наукового пізнання, як загальнонаукових, так і спеціальних. Підтвердженням достовірності результатів є також їх апробація на Міжнародних науково-практичних конференціях.

3. Ступінь новизни наукових положень дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів Афонова Р.П. полягає в розвитку теоретичних та науково-методичних положень з удосконалення адаптивного управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств.

Основні положення, що відображають наукову новизну дослідження та винесені на захист такі:

- 1) удосконалено структуровану модель господарського механізму промислового підприємства, яка базується на сумісному використанні фундаментальних підходів теорії управління підприємствами, які адаптовані до сучасних вимог господарювання; включає передумови та принципи його реформування на підставі трансформування складової

виробничих відносин у напрямі регулювання діяльності й розвитку (стор. 35 – 44);

2) удосконалено концептуальний підхід до формування адаптивного механізму управління економіко-екологічною безпекою металургійного підприємства в контексті національної та регіональної державної політики, що ґрунтується на економіко-екологічній компоненті безпеки, враховує взаємозумовленість категорій «ризик – загроза – небезпека», впливає на зміну рівноважної стійкості металургійного підприємства в системі «підприємство – регіон – галузь» (стор. 65 – 73);

3) удосконалено структурно-функціональну модель адаптивного механізму управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств, до складу якої входять законодавчий і нормативно-правовий коригуючі механізми, які забезпечують отримання оптимального доходу бюджету від екологічного податку та «утилізаційного збору», а також яка враховує процеси регулювання та розвитку металургійних підприємств у напрямі екологізації виробництва (стор. 167);

4) розвинуто сутність полісемічного поняття «економіко-екологічна безпека промислового підприємства» - це динамічний стан ресурсів металургійного підприємства, для якого характерні стійкість його економічних інтересів; прозорість діяльності й ефективність результатів, зумовлених процесом постійного вдосконалення техніко-технологічного потенціалу шляхом реалізації корпоративних місії та стратегії, що в підсумку забезпечує його сталий розвиток в умовах зовнішніх і внутрішніх загроз за обов'язковості дотримання принципу екологічної зумовленості виробництва (стор. 73);

5) набула подальшого розвитку концептуальна модель адаптивного управління економіко-екологічною безпекою, невід'ємними складовими якої є: науково-методичний підхід до оцінювання рівня економіко-екологічної безпеки підприємств, згрупованих за встановленими характерними ознаками; прикладний інструментарій приведення

внутрішнього й зовнішнього середовища металургійного підприємства у відповідність до сучасних вимог економіко-екологічної безпеки підприємств ГМК (стор. 78 – 81), який ґрунтується на багатовимірному моніторингу макроекономічних показників України у світовому економічному просторі (стор. 96 – 124), встановленні залежності ВВП від інтенсивності розвитку металургійної й суміжних галузей (стор. 125 – 128) та індикаторному оцінюванні економіко-екологічної безпеки (за допомогою актуальних та специфічних індикаторів, що сформовані відповідно до принципу «інформаційної доступності») ідентичних металургійних підприємств (стор. 138 – 151);

б) розвинуто науково-методичний підхід до адаптації внутрішнього й зовнішнього середовища металургійного підприємства до сучасних вимог господарювання, в основу якого покладено економетричні методи, метод експертних досліджень, прикладний інструментарій інтегрального оцінювання, регулювання екологічної складової (стор. 157 – 160, стор. 183 – 194), справляння й адміністрування «утилізаційного збору» (стор. 197 – 216), який забезпечує здійснення структуризації інформаційних потоків у напрямі досягнення економіко-екологічної безпеки (прагнення до стану «абсолютна безпека») (стор. 178) та дотримання принципу екологічної зумовленості виробництва.

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Основні результати дослідження знайшли своє відображення у 14 наукових працях загальним обсягом 7,14 ум.-друк. арк., з яких у фахових виданнях опубліковано 6 робіт загальним обсягом 4,79 ум.-друк. арк.; опубліковано 2 колективні монографії. Опубліковані праці та автореферат дисертаційної роботи відповідають змісту дисертації і характеризують наукові досягнення автора. В авторефераті в повній мірі розкрито основні

наукові результати, які отримано в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

За своєю структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України, встановленим до кандидатських дисертацій.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 279 сторінках машинописного тексту. Робота містить 30 таблиць, 16 рисунків, 19 додатків та список використаних джерел зі 210 найменувань.

6. Важливість для науки і національного господарства результатів дослідження і рекомендацій щодо їх подальшого практичного використання.

Використання результатів дослідження Афонова Р.П. у практичній діяльності підтверджується довідками про впровадження на ПрАТ «Дніпроспецсталь» (27.05.2020); ТОВ «Метпромсервіс» (20.04.2020); ТОВ «СяйвоМет» (17.03.2020). Універсальність прикладного інструментарію приведення внутрішнього й зовнішнього середовища металургійного підприємства у відповідність до сучасних вимог господарювання надає змогу бути використаним у практичній діяльності підприємств ГМК різних форм власності та організаційно-правових форм господарювання. Обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення державного управління процесами уніфікації й кодифікації законодавчих актів екологічної правової бази і міжбюджетного регулювання надходжень з екологічного податку обумовлюють можливість їх використання на рівні органів виконавчої влади не тільки Запорізької області, а на всіх рівнях

державного управління.

Підтверджено відповідним документом використання методичних розробок Афонова Р.П. в навчальному процесі Класичного приватного університету при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Податковий менеджмент», «Стратегічне управління підприємством», «Економічна безпека підприємства».

7. Дискусійні положення і зауваження за змістом дисертації.

Надавши загальну позитивну оцінку роботі і відповідному (належному) рівню її виконання, вважаю за необхідне висловити окремі зауваження та зупинитись на її дискусійних положеннях. Їх обговорення і опрацювання надасть поштовх до розвитку наукової думки, як дисертанта, так і широкого кола науковців щодо окреслених напрямків і питань дослідження.

1. Автором розроблено 2 нових податкових механізми: удосконалення формули стосовно розрахунку екологічного податку (стор. 157-159) і легалізації господарських операцій із заготівлі брухту металів у вигляді сплати «утилізаційного збору» (стор. 210-215), а також обґрунтовані необхідність та переваги їх впровадження. Разом з тим, не наведено факту чи були позитивні приклади, зокрема, у вітчизняному законодавстві щодо запровадження аналогічних механізмів, що послугувало би суттєвим аргументом на користь доцільності реалізації вищезазначених авторських ініціатив.

2. Авторське визначення «економіко-екологічної безпеки промислового підприємства» (стор. 73) містить поняття «корпоративні місія і стратегія». Потребує уточнення змісту, який вкладено в ці поняття стосовно промислового підприємства, адже вони наразі не мають законодавчого визначення.

3. В п. 3.3 (стор. 227) роботи розроблена і представлена окрема пропозиція стосовно внесення змін до Методичних рекомендацій щодо

розрахунку рівня економічної безпеки України (Наказ № 1277), а саме: запропоновано включити до переліку складових середньозважених субіндексів екологічну безпеку. Враховуючи те, що об'єктом наукового дослідження є процеси адаптивного управління саме економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств, доцільним було б навести вагове значення індикатору екологічного змісту, що враховуватиметься при визначенні такого субіндексу економічної безпеки, як виробнича безпека (що математично підсилило б відповідну аргументацію автора).

4. На рис. 3.4 (стор. 211, блок – умови адміністрування збору) мова йде про *прозорість* діяльності металургійного підприємства. Вказана характеристика потребує більш розгорнутого тлумачення у контексті економіко-екологічної безпеки підприємства.

5. В роботі (стор. 138) наведена система індикаторів оцінювання економіко-екологічної безпеки металургійних підприємств, до якої відібрано 20 показників, які на погляд автора, найбільш повно відображають стан такої безпеки. Доцільним з даного приводу було б додати більш розширене пояснення критеріїв проведеного відбору показників.

6. В другому розділі дисертації (п.2.1, стор. 96-124) проведено моніторинг і глибокий аналіз економіко-екологічної безпеки підприємств ГМК України у світовому економічному просторі. Необхідно зауважити, що робота виграла б у разі представлення даних дослідження у графічному вигляді (діаграми, полігони, криві тощо). Це дозволило б підвищити ступінь наочності сприйняття отриманих результатів, закономірностей і зроблених висновків.

Викладені зауваження по суті рецензованої дисертаційної роботи, на нашу думку, можуть бути предметом авторської аргументації на прилюдному захисті та ні в якій мірі не знижують позитивної наукової та практичної цінності роботи.

Заключний висновок по дисертації.

Дисертаційна робота Афонова Романа Петровича «Адаптивний механізм управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств», є завершеним, самостійним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальне завдання розвитку теоретичних та науково-методичних положень з удосконалення адаптивного управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств. Дисертація є логічно побудованою, вирізняється обґрунтованістю наукових положень, висновків і запропонованих рекомендацій та відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Дисертаційна робота на тему «Адаптивний механізм управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств» відповідає вимогам на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), а її автор, Афонов Роман Петрович, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу та управління
бізнесом Національного університету
«Києво-Могилянська академія», м. Київ

В.В. Храпкіна

